

EIN MANIFFESTO
AR GYFER AFONYDD
YNG NGHYMURU

MAI 2023

 Dŵr Cymru
Welsh Water

CYNNWYS

1	RHAGAIR	3
2	BETH RYDYN NI'N EI WYBOD AM EIN HASEDAU	6
3	EIN CYNLLUNIAU	10
4	BETH ARALL YDYN NI'N EI WNEUD	21
5	BETH Y GALL ERAILL EI WNEUD	24

1

RHAGAIR

PETER PERRY
PRIF WEITHREDWR
DŴR CYMRU

Un o'n prif gyfrifoldebau yw gwneud popeth y gallwn ni i amddiffyn ansawdd dŵr afonol ac arfordirol, ac mae hyn yn flaenoriaeth gynyddol i'n cwsmeriaid. Mae ein timau sy'n gweithredu ac yn cynnal ein seilwaith yn gwneud pob ymdrech i leihau ein heffaith ar yr amgylchedd gymaint â phosibl. Mae'r gwaith yma'n cael ei gynorthwyo gan bron i £1 biliwn o fuddsoddiad yn ein systemau dŵr gwastraff yn y pum mlynedd hyd 2025, ac rydyn ni'n bwriadu cynyddu hyn eto i £1.4bn rhwng 2025 a 2030. Un rhan yn unig o amrywiaeth gymhleth o ffactorau sy'n effeithio ar eu hansawdd yw ein heffaith ni ar ddyfroedd afonol ac arfordirol – ond rydyn ni'n cydnabod bod ein rôl yn greiddiol i yrru'r newid, creu partneriaethau newydd a helpu i arwain y gwelliannau rydyn ni i gyd yn dymuno eu gweld.

Yng Nghymru, mae'r sefyllfa o ran ansawdd dŵr afonol ac arfordirol yn wahanol i rannau eraill o'r DU. Yma, mae 40% o'n dyfroedd yn cyflawni statws ecolegol 'da' o ran ansawdd dŵr fel y mae'n cael ei fesur o dan y Rheoliadau Fframwaith Dŵr o gymharu ag 16% yn Lloegr. Gan Gymru mae'r dyfroedd ymdrochi gorau hefyd. Gennym ni mae dros 30% o'r traethau Baner Las er taw dim ond 15% o holl arfordir y DU sydd yma. Ond heb os nac oni bai, rydyn ni am wneud gwelliannau pellach.

Rydyn ni'n llwyr gefnogi ffocws Prif Weinidog Llywodraeth Cymru ar leihau llygredd maetholion fel mater o flaenoriaeth er mwyn cyflawni'r gwelliannau mwyaf a chyflymaf i ansawdd dyfroedd afonol yng Nghymru. Rydyn ni'n gweithio gydag eraill i helpu i gyflawni'r wyth ymrwymiad a gododd o'i Uwchgyhadledd Ffosffadau ym mis Gorffennaf 2022. Rydyn ni'n buddsoddi £60m pellach yn benodol er mwyn lleihau'r ffosffadau yn y pum afon sy'n Ardaloedd Cadwraeth Arbennig (ACA) sy'n methu â chyflawni'r safonau o fewn ein hardal weithredu.

Yn ystod y cyfnod buddsoddi nesaf hyd 2030, byddwn ni'n targedu buddsoddiad â'r uchelgais o sicrhau nad oes yr un o'n gweithfeydd trin dŵr gwastraff yn achosi methiannau ecolegol. Trwy ein cynllun buddsoddi mewn atal ffosfforws, byddwn wedi dileu 90% o'r llwyth ffosfforws o'n gweithfeydd trin dŵr gwastraff sy'n rhyddhau i afonydd ACA sy'n methu â chyflawni'r safonau. Mae angen i ni wneud hyn er mwyn sicrhau ein bod ni'n chwarae ein rhan er mwyn caniatáu i'r afonydd arbennig yma gyflawni eu targedau o ran ansawdd dŵr, a bydd y gwaith yma'n helpu i leihau'r pwysau sydd ar gyfyngiadau datblygu hefyd. Rydyn ni'n disgwyl cwblhau'r rhaglen waith yma erbyn 2032. Gydag £1.4bn yn cael eu buddsoddi er mwyn gwella gwasanaethau dŵr gwastraff, a phopeth y mae hynny'n ei olygu yn y degawd hyd 2025, nid oes unrhyw sefydliad arall yn buddsoddi ar yr un lefel a chyflymdra i leihau llygredd maetholion a gwella ansawdd dŵr afonol yng Nghymru.

Wrth gyflawni'r gwelliannau hyn rydyn ni'n gwneud popeth y gallwn ni i weithio mewn ffordd sy'n cynorthwyo eraill hefyd, trwy ddarparu gwaith modelu ansawdd dŵr am ddim, rhannu ein harbenigedd, a defnyddio ein tir ein hunain mewn manau i ddatblygu atebion arloesol ar y cyd ag eraill, fel creu gwlyptiroedd i leihau ffosffadau.

Rydyn ni'n llwyr gydnabod pryderon y cyhoedd am orlifoedd storm ac rydyn ni am leihau nifer y troeon y mae'r rhain yn gweithredu. Mae hyn yn dasg a hanner i ni yng Nghymru. Mae dros 60% o'n rhwydwaith carthffosiaeth 36,000km o hyd yn garthffosydd cyfun, sy'n golygu taw gennym ni mae un o'r lefelau uchaf o ddŵr wyneb a charthffosiaeth fudr sy'n cael eu cludo trwy'r un rhwydwaith yn unrhyw le yn y DU. Yn ogystal â hyn, fel gwlad sydd ar ochr orllewinol y DU, mae gennym rai o'r lefelau uchaf o lawiad, ac rydyn ni'n gweld cynnydd yn y digwyddiadau o dywydd difrifol sy'n gysylltiedig â'r newid yn yr hinsawdd.

Mae hyn oll yn golygu taw gennym ni mae un o'r niferoedd uchaf o orlifoedd storm o blith yr holl gwmmiau dŵr (dros 2,300 ohonynt) ac mae'r ffactorau hyn yn dylanwadu'n drwm ar nifer y troeon y mae'r rhain yn gweithredu. Wrth gymharu'r data am lawiad yng Nghymru â dwyrain Lloegr, byddai ein gorlifoedd storm yn gweithredu cwta 13 gwaith y flwyddyn ar gyfartaledd yno o gymharu â'r 44 a welwn yng Nghymru. Rydyn ni'n manteisio ar bob cyfle i weithio gydag awdurdodau lleol a phriffyrdd er mwyn canfod dŵr wyneb a'i gadw allan o'n carthffosydd. Pe bai modd cyflawni hyn yn gyson ac yn gyflym ar draws ein hardal weithredu, byddai'r gostyngiad yng ngweithrediad y gorlifoedd storm yma'n sylweddol. Ond gyda pherchnogaeth mor amrywiol ar y systemau draenio a chyllid cyhoeddus mor gyfyngedig, rhaid i hyn fod yn ddyhead hirdymor hefyd.

Pe baem ni am ystyried lleihau cyfanswm nifer y troeon y mae ein gorlifoedd storm yn gweithredu i 10 gollyngiad y flwyddyn, byddai hynny'n dod ar gost o ryw £20bn. Yr unig ffordd realistaidd o ariannu ein cynllun gwella gorlifoedd fel cwmni, ei gwneud yn fforddiadwy i'r cwsmeriaid a'i gwneud yn bosibl yn nhermau adeiladu, yr fyddai ei gyflawni dros sawl cyfnod buddsoddi 5 mlynedd o hyd.

Yn briodol ddigon, mae'r cyhoedd a rhanddeiliaid eraill yn gofyn pam nad yw hyn wedi cael ei daclo eisoes, a'r prif reswm am hynny oedd yr angen am flaenoriaethu anghenion buddsoddi eraill mewn cyfnodau rheoliadol blaenorol. Lle bu gofynion cyfreithiol i fuddsoddi, rydyn ni wedi cydymffurfio bob tro, ond nid yw hyn wedi ymestyn i'r mwyafrif o'n gorlifoedd storm — fodd bynnag mae disgwyliadau wedi newid, o du'r cwsmeriaid a'r rheoleiddwyr, ac mae angen i ni addasu yn unol â hynny. Ond rhaglen hirdymor fydd hon er mwyn cadw biliau cwsmeriaid ar lefel sy'n fforddiadwy iddynt.

Rydyn ni'n targedu buddsoddiad ar y gorlifoedd storm hynny sy'n achosi difrod amgylcheddol yn hytrach na'r rhai sy'n rhyddhau'r mwyaf. Trwy wneud hyn, rydyn ni'n cyflawni'r gwelliannau mwyaf o ran ansawdd dŵr, ac rydyn ni wedi bod yn gweithredu fel hyn ers nifer o flynyddoedd bellach. Yn blaen, pe baem ni'n rhoi blaenoriaeth i dargedu nifer y troeon y mae gorlif storm yn gweithredu, ni fyddem yn gweld yr enillion mwy o lawer o ran statws ecolegol ein hafonydd y gellid eu cyflawni trwy gyflawni gwelliannau sydd wedi eu targedu'n dynnach. Ond wrth gwrs, rydyn ni'n ymwybodol o'r pryderon o ran estheteg a dyfroedd ymdrochi sy'n gysylltiedig gweithrediad gorlifoedd storm hefyd, a byddwn ni'n buddsoddi â'r pryderon hynny mewn golwg. Wedi dweud hynny, rydyn ni eisoes yn buddsoddi'n helaeth i wella gorlifoedd storm, ac mae gennym gynlluniau i fuddsoddi £420m pellach rhwng 2025 a 2030. Ar ddiwedd 2023, byddwn ni'n cyhoeddi ein maniffesto ar gyfer gorlifoedd storm, a fydd yn dangos sut y byddwn ni'n targedu ein buddsoddiad mewn gorlifoedd storm yn ystod y cyfnod hwnnw.

Byddem yn annog Llywodraeth Cymru a chymunedau i weithio gyda ni i leihau llygredd plastig a chamdriniaeth o'r carthffosydd. Rydyn ni'n ymateb i dros 20,000 o dogfeydd mewn carthffosydd bob blwyddyn, a thrwy ein hymgyrch 'Stop Cyn Creu Bloc' rydyn ni'n ymgysylltu'r cyhoedd gan anelu at ddileu plastigion untro o'n carthffosydd, a weips yn arbennig. Mae dros 70,000 o blant yn cymryd rhan yn ein rhaglen addysg bob blwyddyn, ac mae un rhan o'r rhaglen yma'n targedu atal plastigion rhag cael eu fflysiu i'r toiled.

Gan gydnabod pryderon y cyhoedd am orlifoedd storm, rydyn ni'n gwneud popeth y gallwn ni i fod yn agored ac yn dryloyw. Mae gennym offer monitro o bell ar dros 99.5% o'n gorlifoedd storm. Roeddem ni ymhlith y cwmnïau cyntaf yn y DU i ddatgelu holl fanylion gweithrediad ein gorlifoedd storm trwy ein gwefan, ac rydyn ni wedi bod yn gwneud hyn ers 2016 gan gyhoeddi data'r flwyddyn flaenorol. Rydyn ni'n cyfrannu at systemau rhybuddio gyda sefydliadau fel Surfers Against Sewage a grwpiau eraill sy'n defnyddio'r dŵr. Er mwyn ymestyn prosesau o'r math yma, yn 2023 rydyn ni wedi ceisio cysylltu â'r holl sefydliadau a grwpiau ymdrochi ar draws ein hardal weithredu. Bydd hyn yn ein helpu ni i ddarparu gwybodaeth pan fo gorlifoedd yn gweithredu, ac yn helpu i glustnodi ymhle y gallwn dargedu buddsoddiad yn y dyfodol. Erbyn 2025, rydyn ni'n bwriadu cyflwyno data am weithrediad ein holl orlifoedd storm trwy ein gwefan, gyda'r asedau hynny sy'n agos at ddyfroedd ymdrochi dynodedig ar gael yn gynt na hynny.

Fel cwmni nid-er-elw, gallwn gynllunio ar gyfer y tymor hir, ac mae ein strategaeth Dŵr Cymru 2050 eisoes yn hwyluso hyn. Mae ein strwythur wedi caniatáu i ni gyflawni dros £100m o waith buddsoddi ychwanegol yn ein seilwaith dŵr gwastraff yn gynt na'r bwriad, gan gyflymu buddsoddiadau a fydd o fantais uniongyrchol wrth wella afonydd yng Nghymru erbyn 2025. Mae ein model wedi sicrhau hefyd ein bod wedi gallu bod yn arloesol wrth gyflawni gwelliannau o ran ansawdd dŵr. Mae ein systemau draenio trefol cynaliadwy 'GlawLif' yn Llanelli, Caerdydd a Llandudno yn defnyddio atebion sy'n seiliedig ar natur i atal neu arafu'r dŵr wyneb sy'n mynd i'n carthffosydd, a lleihau pa mor aml mae'r rhain yn gorlifo. Rydyn ni'n gweithio mewn partneriaeth â'r byrddau rheoli maetholion newydd i ddatblygu gwlyptiroedd yn Sir Henffordd er mwyn tacllo llygredd ffosffadau, ac rydyn ni newydd lansio cynllun cyfnewid maetholion ar afon Wysg er mwyn sbarduno cydweithrediad aml-sectoraidd er mwyn lleihau lefelau'r ffosffadau.

Byddwn ni'n parhau i wneud ein gorau glas i helpu i amddiffyn ansawdd dŵr afonol — nawr, ac am flynyddoedd mawr i ddod. Rhaid i hyn fod yn ymdrech gydweithredol, gan weithio gyda'r holl sectorau hynny sy'n cael effaith ar ein hafonydd, fel y gallwn ddiogelu ein hamgylchedd ehangach er lles cenedlaethau'r dyfodol.

Peter Perry
Prif Weithredwr

2

BETH RYDYN NI'N EI
WYBOD AM EIN HASEDAU

Yn Dŵr Cymru, rydyn ni'n ymwybodol iawn o'n perthynas â'r amgylchedd a'n cyfrifoldeb i'w gynnal. Mae ein hafonydd yn cynnal ecosystemau cymhleth dros ben sy'n gallu bod yn sensitif i newidiadau yn ansawdd y dŵr, fel rhai biolegol, cemegol a ffisegol. Mae rhai o'r amodau hyn yn gallu achosi goblygiadau o ran llygredd. Gall llygredd dŵr ddisgrifio unrhyw sylwedd sy'n cael effaith niweidiol ar yr amgylchedd dŵr. Gall llygredd dŵr ddod yn uniongyrchol o'r tarddle, fel unrhyw bibell ryddhau, neu o fwy o ffynonellau gwasgaredig, fel dŵr ffo. Mae Dŵr Cymru wedi ymrwymo i wneud popeth y gallwn ni i amddiffyn yr ecosystemau hyn, trwy fonitro, gwella ac adrodd ar weithrediad ein hasedau dŵr a dŵr gwastraff.

Y RHWYDWAITH GWASTRAFF A'N GWAITH TRIN

Mae ein rhwydwaith dŵr gwastraff yn cynnwys dros 36,000km o bibellau carthffosiaeth. Mae'r pibellau hyn yn cludo dŵr gwastraff o doiledau, sinciau a pheiriannau golchi dillad a llestri yn ein cartrefi, o fusnesau lleol a chyfleusterau cymunedol eraill, i weithfeydd trin dŵr gwastraff, a hynny dros nifer fawr o filltiroedd weithiau. Mae gennym 828 o weithfeydd trin dŵr gwastraff sy'n derbyn y dŵr gwastraff yma ar draws ein hardal weithredu. Mae'n cael ei drin gan ddefnyddio prosesau ffisegol a biolegol i safon a bennir gan ein rheoleiddiwr/wyr, ac yn cael ei ddychwelyd i'r amgylchedd wedyn.

Mae rhai o'n carthffosydd cymaint â 100 mlwydd oed, a dros yr amser yma, mae dŵr wyneb wedi cael ei wyro i mewn i rai o'r pibellau hyn gan gyfuno â'r dŵr gwastraff. Carthffosydd cyfun (sef carthffosydd sy'n cludo carthion a dŵr ffo) yw tua 60% o'n rhwydwaith dŵr gwastraff ac mewn glaw mawr, mae'r pibellau hyn yn gallu cael eu llethu. Er mwyn atal unrhyw garthion cyfunol rhag gorlifo nôl i mewn i'n cartrefi a'n busnesau, mae asedau o'r enw Gorlifoedd Storm Cyfunol (CSOs) neu Orlifoedd Storm yn cynnig pwyntiau rhyddhau a ganiateir o fewn y rhwydwaith, sy'n rhyddhau'r cyfuniad yma o ddŵr gwastraff a dŵr glaw i'r amgylchedd mewn cyfnodau o law trwm.

Mae gan Ddŵr Cymru dros 2,300 o orlifoedd storm cyfun, ac mae dros 99.5% o'r rhain yn cael eu monitro gan ein hoffer Monitro Hyd Digwyddiadau (EDM). Rydyn ni'n cyhoeddi gwybodaeth am yr offer monitro yma ar ein gwefan ac yn adrodd i'n rheoleiddiwr yn hynny o beth. Rydyn ni'n gweithio'n galed i leihau gweithrediad yr asedau hyn ac i gynyddu ein gwytnwch yn wyneb sialensiau amgylcheddol sy'n newid yn barhaus, fel lledaeniad trefol a'r newid yn yr hinsawdd.

FFOSFFORWS

Elfen sy'n hanfodol ar gyfer twf planhigion yw ffosfforws. Mae ffosfforws yn llawer o'r bwyd rydym ni'n ei fwyta, ac mae'n rhan allweddol o wrtaith. Pan fo gormod o ffosfforws yn cyrraedd yr afon, mae'n gallu achosi twf algâu, sy'n gallu bod yn niweidiol. Mae ffosfforws yn gallu cymryd sawl ffurf gwahanol, a chyfeirir ato'n aml fel 'ffosffad', a dyna'r math sy'n hawsaf ei fesur. Byddwn ni'n defnyddio'r term 'ffosfforws' wrth gyfeirio at ein gweithfeydd a'n prosesau dŵr gwastraff am fod hyn yn cwmpasu'r holl wahanol fathau.

Dros y 18 mis diwethaf, rydyn ni wedi diweddarau modelau ansawdd dŵr ein System Wybodaeth Graffigol am Ddosraniad Ffynonellau (SAGIS) er mwyn cael gwell dealltwriaeth o effaith ein hasedau ar afonydd mewn Ardaloedd Cadwraeth Arbennig (ACA) sy'n methu â chyflawni'r targedau o ran ffosfforws yn ein hardal weithredu.

Mae'r system, sydd wedi cael ei datblygu ac sy'n cael ei defnyddio gan y rheoleiddwyr a'r diwydiant dŵr ar led, wedi caniatáu i ni ddatblygu darlun rhithiol o'r afonydd yma. Mae'n cymryd mewnbyn data o wahanol ffynonellau, yn clustnodi'r gyfran o ffosfforws sy'n dod o bob un ynghyd â chyfanswm y crynodiad, ac yn mesur hyn yn erbyn targedau'r afon. Mae'r model yn caniatáu i ni brofi gwelliannau a gynigir yn y deunyddiau sy'n dod allan o'n gweithfeydd trin carthffosiaeth er mwyn mesur eu heffaith ar ansawdd y dŵr yn yr afon.

Er mwyn rhoi sicrwydd bod y model yma'n un cadarn, mae Cyfoeth Naturiol Cymru wedi comisiynu ymarfer sicrwydd ansawdd ac wedi dod i'r casgliad ei fod yn addas at ei bwrpas wrth fwydo penderfyniadau cynllunio mewn perthynas â dŵr gwastraff.

Nid bwrw bai yw pwrpas y mapiau dosrannu ffynonellau hyn. Eu bwriad yw bwydo'r atebion a chlustnodi'r dulliau mwyaf effeithlon ac effeithiol o gyflawni atebion cydlynol a chydweithredol i wella ansawdd dŵr afonol yn yr afonydd hynny sy'n methu â chyflawni'r safonau mewn ffordd sy'n gost-effeithiol ac sydd â gwell tebygolrwydd o lwyddo. Defnyddir yr offer yma hefyd i sicrhau bod ein hafonydd sy'n cydymffurfio'n parhau i gyflawni'r targedau yn y tymor hir.

FELLY BETH YDYN NI WEDI EI DDYSGU O'R GWAITH MODELU YMA?

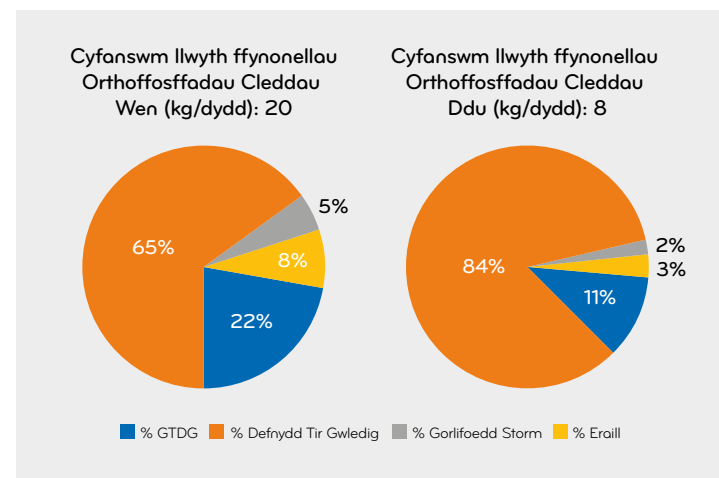
Mae'r graffiau isod yn dangos cyfanswm y llwyth ffosfforws yn yr afonydd ACA, sef — afonydd Cleddau, Dyfrdwy, Teifi, Wysg a Gwy — a ffynonellau'r ffosfforws ar gyfer pob afon. Mae rhagor o fanylion am y gwaith modelu ar ein gwefan, yn yr adroddiadau annhechnegol ar gyfer pob ACA sy'n methu.

CLEDDAU

Mae ein gwaith modelu ar afon Cleddau Wen yn dangos taw ein gweithfeydd trin dŵr gwastraff sy'n cyfrannu 22% o ffosfforws y corff dŵr ACA, a'r Gorlifoedd Storm Cyfun (CSOs) sydd i gyfrif am 5%.

Mae ein gwaith modelu ar afon Cleddau Ddu yn dangos taw ein gweithfeydd trin dŵr gwastraff sy'n cyfrannu 11% o ffosfforws y corff dŵr ACA, a'r Gorlifoedd Storm Cyfun (CSOs) sydd i gyfrif am 2%.

Clustnodwyd taw'r ffynonellau sy'n weddill yw defnydd tir gwledig a ffynonellau eraill, sy'n cynnwys tanciau septig preifat a dŵr wyneb ffo.

DYFRDWY

Mae ein gwaith modelu ar afon Dyfrdwy yn dangos taw ein gweithfeydd trin dŵr gwastraff sy'n cyfrannu 34% o ffosforws y corff dŵr ACA, a'r Gorlifoedd Storm Cyfun (CSOs) sydd i gyfrif am 11%.

Clustnodwyd taw'r ffynonellau sy'n weddill yw defnydd tir gwledig a ffynonellau eraill, sy'n cynnwys tanciau septig preifat a dŵr wyneb ffo.

TEIFI

Mae ein gwaith modelu ar afon Teifi yn dangos taw ein gweithfeydd trin dŵr gwastraff sy'n cyfrannu 66% o ffosforws y corff dŵr ACA, a'r Gorlifoedd Storm Cyfun (CSOs) sydd i gyfrif am 3%.

Clustnodwyd taw'r ffynonellau sy'n weddill yw defnydd tir gwledig a ffynonellau eraill, sy'n cynnwys tanciau septig preifat a dŵr wyneb ffo.

WYSG

Mae ein gwaith modelu af afon Wysg yn dangos taw ein gweithfeydd trin dŵr gwastraff sy'n cyfrannu 21% o ffosforws y corff dŵr ACA, a'r Gorlifoedd Storm Cyfun (CSOs) sydd i gyfrif am 1%.

Clustnodwyd taw'r ffynonellau sy'n weddill yw defnydd tir gwledig a ffynonellau eraill, sy'n cynnwys tanciau septig preifat a dŵr wyneb ffo.

GWY

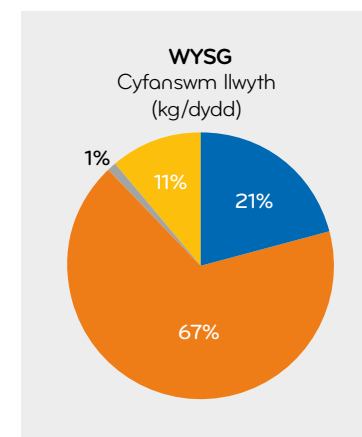
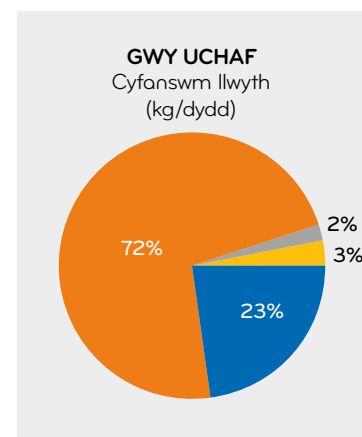
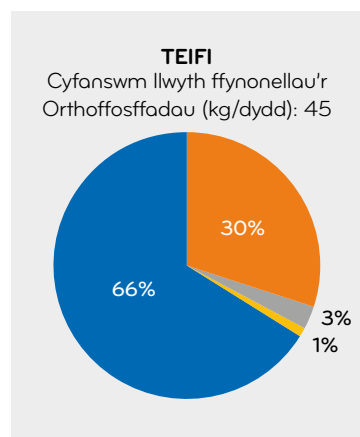
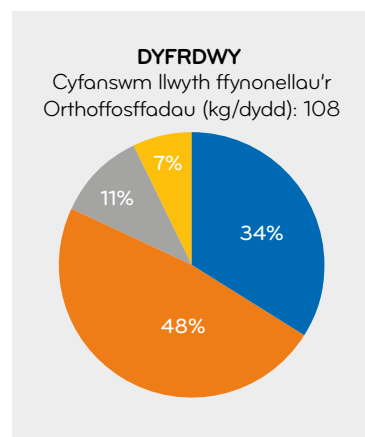
Mae ein gwaith modelu ar Afon Gwy Uchaf yn dangos taw ein gweithfeydd trin dŵr gwastraff sy'n cyfrannu 23% o ffosforws y corff dŵr ACA, a'r Gorlifoedd Storm Cyfun (CSOs) sydd i gyfrif am 2%.

Clustnodwyd taw'r ffynonellau sy'n weddill yw defnydd tir gwledig a ffynonellau eraill, sy'n cynnwys tanciau septig preifat a dŵr wyneb ffo.

GORLIFOEDD STORM

Mae rhaglen £42 miliwn ein Fframwaith Asesu Gorlifoedd Storm (SOAF) yn ymchwilio i dros 800 o asedau yn ystod y cyfnod rhwng 2020 a 2025. Gan ddilyn y broses yma a ddatblygwyd ar lefel genedlaethol, rydyn ni'n ymchwilio i'r asedau gorlif storm sy'n gweithredu'n amlach nag y byddem yn ei ddymuno. Mae'r broses yma'n ein helpu ni i ddeall effaith ein hasedau ac i chwilio am atebion. Rydyn ni'n buddsoddi £140m i wella CSOs rhwng 2020 a 2025. Ar hyn o bryd, mae dros 70 o asedau yn destun ymchwiliadau o dan ein rhaglen SOAF yn nalgylchoedd Cleddau, Dyfrdwy, Teifi, Wysg a Gwy.

- % Gweithfeydd Trin Dŵr Gwastraff/ Gweithfeydd Trin Carthffosiaeth
- % Gorlifoedd Storm
- % Defnyddiau Tir Gwledig
- % Eraill

3

EIN CYNLLUNIAU

Isod mae manylion ein cynlluniau ar gyfer AMP7 (2020-2025), y mae'r mwyafrif ohonynt ar droed ar hyn o bryd. Mae ein cynlluniau'n seiliedig ar anghenion amgylcheddol perthnasol gan ddefnyddio'r data gorau oedd ar gael adeg ein hadolygiad o brisiau. Rydyn ni'n gweithio gyda'n rheoleiddwyr amgylcheddol (Cyfoeth Naturiol Cymru ac Asiantaeth yr Amgylchedd) i ddatblygu rhaglen buddsoddi er mwyn diogelu ac adfer methiannau amgylcheddol a allai godi o ganlyniad i'n gweithrediadau. Cafodd y rhan fwyaf o'r cynlluniau a restrwyd isod eu cymeradwyo ar gyfer buddsoddiad er mwyn cyflawni gofynion y Rheoliadau Fframwaith Dŵr. Rydyn ni'n buddsoddi er mwyn amddiffyn yr afonydd mewn Ardaloedd Cadwraeth Arbennig hefyd.

Mae llawer o'r gwaith yma hyd yn hyn wedi canolbwyntio ar y de-ddwyrain, a byddwn ni'n defnyddio unrhyw wersi a ddysgwyd i fwydo buddsoddiad yn y dyfodol wrth i ni symud ar draws ein hardal weithredu.

CLEDDAU

Gweithfeydd Trin Dŵr Gwastraff Treletert – cynllun AMP8 a dynnwyd ymlaen

Amcan: Lleihau faint o ffosfforws sy'n dod allan o'r gweithfeydd

Dyddiad cwblhau disgwylidig: Mawrth 2025

Buddsoddiad: £3.9m

Gweithfeydd Trin Dŵr Gwastraff Spittal

Amcan: Lleihau faint o ffosfforws sy'n dod allan o'r gweithfeydd

Expected completion date: Mawrth 2025

Buddsoddiad: £1w bennu

Gweithfeydd Trin Dŵr Gwastraff Rosemarket

Amcan: Gostyngiad mewn BOD, amonia a'r holl solidau crog

Dyddiad cwblhau disgwylidig: Mawrth 2025

Buddsoddiad: £1m

Gweithfeydd Trin Dŵr Gwastraff Casblaidd – cynllun AMP8 a dynnwyd ymlaen

Amcan: Lleihau'r ffosfforws a ryddheir o'r gweithfeydd ac sy'n llifo i'r gweithfeydd trin a'u cynnal*

Dyddiad cwblhau disgwylidig: Mawrth 2025

Buddsoddiad: £5 miliwn i'r ddau amcan*

DYFRDWY**Gweithfeydd Trin Dŵr Gwastraff Malpas**

Amcan: Lleihau faint o ffosforws sy'n dod allan o'r gweithfeydd

Dyddiad cwblhau disgwylidig: Rhagfyr 2024

Buddsoddiad: £6.5m

Gweithfeydd Trin Dŵr Gwastraff Caer

Amcan: Cynyddu'r storffeydd dŵr storm

Dyddiad cwblhau disgwylidig: Mawrth 2025

Buddsoddiad: £2.3m

Gweithfeydd Trin Dŵr gwastraff Corwen

Amcan: Lleihau faint o ffosforws sy'n dod allan o'r gweithfeydd

Dyddiad cwblhau disgwylidig: Mawrth 2027

Buddsoddiad: Dros £5 miliwn

Gweithfeydd Trin Dŵr Gwastraff Farndon

Amcan: Lleihau faint o ffosforws sy'n dod allan o'r gweithfeydd

Dyddiad cwblhau disgwylidig: Mawrth 2025

Buddsoddiad: £8.5m

Gweithfeydd Trin Dŵr Gwastraff Licswm

Amcan: Arbrawf arloesol gyda gwlyptiroedd

Dyddiad cwblhau disgwylidig: Mawrth 2025

Buddsoddiad: £300,000

Gweithfeydd Trin Dŵr Gwastraff No Man's Heath

Amcan: Dadgomisiynu'r gweithfeydd trin dŵr gwastraff a throsglwyddo'r gwastraff i Weithfeydd Trin Dŵr Gwastraff Malpas

Dyddiad cwblhau disgwylidig: Gorffennaf 2023

Buddsoddiad: £2.4m

Gweithfeydd Trin Dŵr Gwastraff Tattenhall

Amcan: Lleihau faint o ffosforws sy'n dod allan o'r gweithfeydd

Dyddiad cwblhau disgwylidig: Mawrth 2025

Buddsoddiad: £800,000

Gweithfeydd Trin Dŵr Gwastraff Whitchurch

Amcan: Lleihau faint o ffosforws sy'n dod allan o'r gweithfeydd

Dyddiad cwblhau disgwylidig: Mawrth 2025

Buddsoddiad: £2m

TEIFI**Gweithfeydd Trin Dŵr Gwastraff Llanbedr Pont Steffan
– cynllun AMP8 wedi ei dynnu ymlaen****Amcan:** Lleihau faint o ffosforws sy'n dod allan o'r gweithfeydd**Dyddiad cwblhau disgwylidig:** Mawrth 2025**Investment:** £1.3m**Gweithfeydd Trin Dŵr Gwastraff Llanybydder – cynllun AMP8
wedi ei dynnu ymlaen****Amcan:** Lleihau faint o ffosforws sy'n dod allan o'r gweithfeydd**Dyddiad cwblhau disgwylidig:** Mawrth 2025**Investment:** £1'w bennu**WYSG****SPS a Gweithfeydd Trin Dŵr Gwastraff Brynbuga****Amcan:** Lleihau cyfaint ac amledd gweithrediad y gorlifoedd storm**Dyddiad cwblhau disgwylidig:** Rhagfyr 2025**Investment:** £10m**Gweithfeydd Trin Dŵr Gwastraff Aberhonddu****Amcan:** Lleihau'r ffosforws sy'n cael ei ryddhau o'r gweithfeydd a darparu ar gyfer twf**Dyddiad cwblhau disgwylidig:** Gorffennaf 2024**Investment:** £9m**Gweithfeydd Trin Dŵr Gwastraff Llan-ffwyst – cynllun AMP8
wedi ei dynnu ymlaen****Amcan:** Lleihau faint o ffosforws sy'n dod allan o'r gweithfeydd**Dyddiad cwblhau disgwylidig:** Mawrth 2025**Investment:** £1.9m

GWY**Gweithfeydd Trin Dŵr Gwastraff Norton**

Amcan: Dadgomisiynu'r gweithfeydd trin dŵr gwastraff a throsglwyddo gwastraff i Weithfeydd Trin Dŵr Gwastraff Llanandras

Dyddiad Cwblhau: Rhagfyr 2021

Buddsoddiad: £4m

Gweithfeydd Trin Dŵr Gwastraff Llanandras

Amcan: Lleihau faint o ffosforws sy'n cael ei ryddhau o'r gweithfeydd trin dŵr gwastraff a darparu ar gyfer twf

Dyddiad Cwblhau: Mehefin 2022

Buddsoddiad: £4m

Gweithfeydd Trin Dŵr Gwastraff Weblai

Amcan: Lleihau faint o ffosforws sy'n cael ei ryddhau o'r gweithfeydd trin dŵr gwastraff

Dyddiad Cwblhau: Mawrth 2023

Buddsoddiad: £3.5m

Gweithfeydd Trin Dŵr Gwastraff Llanllieni

Amcan: Lleihau faint o ffosforws sy'n cael ei ryddhau o'r gweithfeydd trin dŵr gwastraff a darparu ar gyfer twf

Dyddiad Cwblhau: Ebrill 2024

Buddsoddiad: £12.5m

Gweithfeydd Trin Dŵr Gwastraff Rotherwas

Amcan: Lleihau faint o ffosforws sy'n cael ei ryddhau o'r gweithfeydd trin dŵr gwastraff

Dyddiad Cwblhau: Mai 2024

Buddsoddiad: Tua £27m yn amodol ar y costau terfynol

Gweithfeydd Trin Dŵr Gwastraff Kingstone a Madeley

Amcan: Lleihau faint o ffosforws sy'n cael ei ryddhau o'r gweithfeydd trin dŵr gwastraff

Dyddiad Cwblhau: Gorffennaf 2023

Buddsoddiad: £3.6m

Gweithfeydd Trin Dŵr Gwastraff yr Eign

Amcan: Lleihau faint o ffosforws sy'n cael ei ryddhau o'r gweithfeydd trin dŵr gwastraff

Dyddiad Cwblhau: Mawrth 2025

Buddsoddiad: Cost yn gynwysedig yng nghynllun Rotherwas

Gweithfeydd Trin Dŵr Gwastraff Cleirwy

Amcan: Lleihau faint o ffosforws sy'n cael ei ryddhau o'r gweithfeydd trin dŵr gwastraff

Dyddiad Cwblhau: Mawrth 2025

Buddsoddiad: Tua £5m yn amodol ar y costau terfynol

Gweithfeydd Trin Dŵr Gwastraff Rhaeadr Gwy

Amcan: Lleihau faint o ffosforws sy'n cael ei ryddhau o'r gweithfeydd trin dŵr gwastraff

Dyddiad Cwblhau Disgwyliedig: Mawrth 2025

Buddsoddiad: Tua £10m yn amodol ar y costau terfynol

Gweithfeydd Trin Dŵr Gwastraff Trefynwy – cynllun AMP8 wedi ei dynnu ymlaen

Amcan: Lleihau faint o ffosforws sy'n cael ei ryddhau o'r gweithfeydd trin dŵr gwastraff

Dyddiad Cwblhau Disgwyliedig: Mawrth 2025

Buddsoddiad: Tua £5m yn amodol ar y costau terfynol

Gweithfeydd Trin Dŵr Gwastraff Clehonger

Amcan: Cynyddu'r llif sy'n pasio trwy'r gweithfeydd trin

Dyddiad Cwblhau Disgwyliedig: Ebrill 2023

Buddsoddiad: £1.7m

Gweithfeydd Trin Dŵr Gwastraff Peterchurch

Amcan: Cynyddu capasiti'r storfeydd dwr storm

Dyddiad Cwblhau Disgwyliedig: Mawrth 2023

Buddsoddiad: £0.4m

Gweithfeydd Trin Dŵr Gwastraff Lower Cleeve

Amcan: Darparu ar gyfer twf

Dyddiad Cwblhau Disgwyliedig: Mawrth 2025

Buddsoddiad: £4.6m

2025 A'R TU HWNT – Y RHAGLEN BUDDSODDI I LEIHOU FFOSSFORWS MEWN ACA

Rydyn ni wedi cyhoeddi pecyn o wybodaeth i ategu ein rhaglen buddsoddi mewn ffosfforws at y dyfodol yn ddiweddar. Mae holl gwmpas y wybodaeth ar gael ar ein gwefan gyda disgrifiadau cyd-destunol, adroddiadau a mapiau trosolwg. Mae ein gwaith modelu wedi clustnodi asedau ym mhob dalgylch ACA sy'n gofyn am drwydded ffosfforws er mwyn amddiffyn yr afon. Lle na glustnodwyd trwydded, rydyn ni wedi ymrwymo i ychwanegu amod at y trwyddedau ffosfforws ar gyfer pob un ond y lleiaf o'n gweithfeydd trin dŵr gwastraff yng Nghymru sy'n rhyddhau i Ardaloedd Cadwraeth Arbennig. Bydd hyn yn berthnasol i'r holl weithfeydd trin dŵr gwastraff heblaw'r rhai lleiaf, mewn ACA sy'n methu a'r rhai nad ydynt yn methu. Caiff unrhyw weithfeydd trin dŵr gwastraff sy'n rhyddhau mwy na 20m³ y dydd eu monitro o ran lefelau ffosfforws, a byddwn yn adrodd i'n rheoleiddwyr arnynt yn rhan o amodau ein trwydded. Bydd ar rai o'r gweithfeydd trin dŵr gwastraff yma angen buddsoddiad sylweddol i osod technolegau tynnu ffosfforws, felly rydyn ni yn y broses o bwysu a mesur ein perfformiad cyfredol, a byddwn ni'n blaenoriaethu cynlluniau a fydd yn arwain at leihad sylweddol mewn ffosfforws yn hynny o beth.

Mae'r rhaglen hon yn dipyn o dasg o ran logisteg a chyllid, ac am hynny bydd angen ei gyflawni dros gyfnod sawl cynllun buddsoddi a fydd yn gofyn am gydsyniad OFWAT a CNC.

Mae'r tabl isod yn dangos ein cynigion cyfredol ar gyfer trwyddedau ffosfforws newydd a thynhau'r trwyddedau sy'n bodoli o fewn y dalgylchoedd hyn. Gallai manylion terfynol y trwyddedau hyn newid ar ôl i CNC gwblhau ei adolygiad o'r broses trwyddedu ac yn dilyn penderfyniad terfynol OFWAT.

Dalgylch afon ACA	Nifer yr amodau newydd a thynnach o fewn amodau trwyddedau ffosfforws y dalgylch ACA	Nifer yr amodau wrth gefn newydd mewn trwyddedau ffosfforws
Cleddau	11	3
Dyfrdwy	11	22
Teifi	14	14
Wysg	10	16
Gwy	17	14

CYNLLUNIAU ERAILL I WELLA ANSAWDD AFONYDD

Rydyn ni wedi pennu ein hymrwymadau o ran afonydd mewn Ardaloedd Cadwraeth Arbennig yn y cyfnod buddsoddi hwn, ond rydyn ni'n gweithio'n galed ac yn buddsoddi mewn dalgylchoedd afonydd eraill hefyd. Byddwn ni'n parhau i weithio gyda Llywodraeth Cymru a'n rheoleiddwyr amgylcheddol i flaenoriaethu buddsoddiad yn yr asedau hynny sydd fwyaf tebygol o achosi niwed amgylcheddol. Mae yna esiamplau o gynlluniau sydd ar y gweill neu sydd yn rhan o'n rhaglenni buddsoddi at y dyfodol ar rai o'n hafonydd eraill yng Nghymru isod.

Un math o gynllun gwella yw cynllun i gynyddu storfeydd storm. Mae hyn yn ymwneud â gosod tanciau storio ar y safle ar gyfer unrhyw lif sy'n dod i mewn pan fo'r gweithfeydd yn cyrraedd eu capasiti. Mae'r tanciau yma'n llenwi cyn bod unrhyw orlif i'r amgylchedd. Bydd y cynlluniau hyn yn lleihau neu'n atal digwyddiadau rhyddhau gorlif, ac yn gwella ansawdd yr elfion sy'n cael eu rhyddhau i'r amgylchedd am y byddant yn cael eu trin yn rhannol yn y tanciau storm. Mae gennym esiamplau niferus o'r cynlluniau hyn ar gyfer y cylch buddsoddi cyfredol yma a'r un nesaf (2025-2030) ond yn eu plith mae:

Gweithfeydd Trin Dŵr Gwastraff Tregarth**Cyfnod buddsoddi:** AMP 8 (2025-2030)**Amcan:** Cynyddu'r storfeydd storm**Afon:** Afon Ogwen**Gweithfeydd Trin Dŵr Gwastraff Llwyncelyn****Cyfnod buddsoddi:** AMP 8 (2025-2030)**Amcan:** Cynyddu'r storfeydd storm**Afon:** Afon Drywi**Gweithfeydd Trin Dŵr Gwastraff Llan-non****Cyfnod buddsoddi:** AMP 8 (2025-2030)**Amcan:** Cynyddu'r storfeydd storm**Afon:** Afon Morlais**Gweithfeydd Trin Dŵr Gwastraff Coslech****Cyfnod buddsoddi:** AMP 8 (2025-2030)**Amcan:** Cynyddu'r storfeydd storm**Afon:** Afon Elái

Mae math arall o gynllun sydd gennym yn cynyddu cyfaint y llif y gallwn ei drin. Mae'r prosiectau hyn yn cynyddu capsiti'r llif trwy'r gweithfeydd trin dŵr gwastraff wrth gynnal y safonau uchel o ran elifion. Mae'r newidiadau yma i safleoedd yn gwella ansawdd afonol yn anuniongyrchol trwy gynyddu cyfaint yr elifion wedi eu trin sy'n cael eu dychwelyd i'r amgylchedd o gymharu â dŵr storm. Ymhlith yr esiamplau o'r cynlluniau hyn o fewn ein cynlluniau cyfredol ac at y dyfodol mae:

Gweithfeydd Trin Dŵr Gwastraff Garnswllt**Cyfnod buddsoddi:** AMP 7 (2020-2025)**Amcan:** Cynyddu'r llif sy'n pasio trwy'r gweithfeydd trin**Afon:** Afon Lluchwr**Gweithfeydd Trin Dŵr Gwastraff Blaenau Ffestiniog****Cyfnod buddsoddi:** AMP 8 (2025-2030)**Amcan:** Cynyddu'r llif sy'n pasio trwy'r gweithfeydd trin**Afon:** Afon Goedol**Gweithfeydd Trin Dŵr Gwastraff Llanfyrnach****Cyfnod buddsoddi:** AMP 8 (2025-2030)**Amcan:** Cynyddu'r llif sy'n pasio trwy'r gweithfeydd trin**Afon:** Afon Taf**Gweithfeydd Trin Dŵr Gwastraff Trebanos****Cyfnod buddsoddi:** AMP 8 (2025-2030)**Amcan:** Cynyddu'r llif sy'n pasio trwy'r gweithfeydd trin**Afon:** Afon Tawe

4

BETH ARALL YDYN
NI'N EI WNEUD

CYDWEITHIO Â RHANDEILIAID ALLWEDDOL ERAILL

Rydyn ni eisoes yn arloesi gydag eraill i gyflawni atebion carbon isel sy'n seiliedig ar natur er mwyn gwella ansawdd dŵr afonol a gwrthbwysu effaith datblygiadau. Rydyn ni'n gweithio gyda Sefydliad Gwy ac Wysg a Chyngor Henffordd ymysg eraill i hwyluso mesurau i dynnu mwy o ffosfforws o'n helifion wedi eu trin dros ben yr hyn sy'n ofynnol yn eu trwyddedau trwy sefydlu safleoedd gwlyptir trin carbon isel a fydd yn gwrthbwysu effaith datblygiadau penodol.

Bydd y rhain ar ffurf cyfres o byllau rhyng-gysylltiedig sy'n darparu proses hidlo naturiol i wella ansawdd y dŵr sy'n cael ei ddychwelyd i'r afon eto fyth trwy dynnu llygryddion a maetholion dieisiau (fel amonia, nitrogen a ffosfforws) yn naturiol wrth gyfoethogi bioamrywiaeth leol yr un pryd. Mae'r gwaith i adeiladu'r cyntaf o'r safleoedd hyn wedi dechrau, a bwriedir iddo wrthbwysu effaith datblygiad cysylltiedig a chyflawni gwelliant net yn ansawdd y dŵr hefyd. Yn ogystal, rydyn ni'n bwriadu mynd ar drywydd atebion tebyg yn seiliedig ar natur wrth ddelio â gorlifoedd storm sydd â lefelau gweithredu uchel, ac yn ddiweddar cawsom ganiatâd gan CNC i ddechrau adeiladu cyfleuster o'r fath ym Mhont-y-felin ger Pont-y-pŵl.

Cyhoeddwyd pecyn o wybodaeth am ein cynlluniau i fuddsoddi mewn ffosfforws at y dyfodol ar ein gwefan yn ddiweddar. Mae hyn yn cynnwys canllawiau i helpu awdurdodau cynllunio lleol a rhanddeiliaid eraill i glustnodi, cynnig a rheoli cyfleoedd i gydweithio i reoli maetholion, gan ddefnyddio atebion sy'n seiliedig ar natur, fel gwlyptiroedd.

Rydyn ni'n hapus iawn i gynorthwyo cenedlaethau'r dyfodol trwy ein rhaglen addysg. Ein huchelgais yw addysgu a rhannu gwybodaeth â chynifer â phosibl o blant ar draws ein hardal weithredu ynghylch dŵr a rôl Dŵr Cymru. Mae'r rhaglen a ddatblygwyd dros 25 mlynedd wedi ennill ei blwyf fel model unigryw lle mae athrawon proffesiynol yn cael eu secondio i'r busnes am flwyddyn academaidd i gyflawni rhaglen addysg y cwmni trwy waith yn y gymuned mewn ysgolion, a thrwy ymweliadau â'n canolfannau addysg. Mae'r holl weithgareddau'n gysylltiedig â'r cwricwlwm ac yn rhannu negeseuon allweddol y busnes ac am newid ymddygiad, fel defnyddio dŵr yn ddoeth, y cylch dŵr, gwersi amgylcheddol a dysgu am y 3p (sef pi-pi, pŵ a phapur) a beth i beidio â'i fflysio i lawr y toiled sy'n cyd-fynd â'n hymgyrch Stop Cyn Creu Bloc.

Mae hyn yn annog plant i ystyried y cysylltiad rhwng sut rydyn ni'n defnyddio'r amgylchedd a sut y gallwn ei amddiffyn. Yn ystod y flwyddyn academaidd hon, mae dros 60,000 o ddisgyblion wedi derbyn ymweliad gan un o'n hathrawon neu wedi bod ar ymweliad ag un o'n canolfannau addysg.

Mae ein hymgyrchoedd Stop Cyn Creu Bloc yn parhau i estyn allan at gymunedau er mwyn rhannu gwybodaeth am sut y gall ein cwsmeriaid helpu i ofalu am ein carthffosydd. Un o brif achosion digwyddiadau o lygredd ar draws y wlad yw tagfeydd yn ein rhwydwaith; mae 53% o'n digwyddiadau o lygredd carthion yn cael eu hachosi gan dagfeydd, a gellir priodoli 24% o'r rhain yn uniongyrchol i weips. Trwy ymgysylltu â'n cymunedau a'n cwsmeriaid, rydyn ni'n gobeithio annog mwy o bobl i ymatal rhag defnyddio'r system dŵr gwastraff ar gyfer unrhyw beth na fwriedir i'r system ddelio ag ef, defnyddio biniau yn lle fflysio, a chadw braster, olew a saim draw o sinc y gegin. Byddai'r ymdrech gydweithredol yma i amddiffyn ein pibellau'n lleihau nifer y digwyddiadau y gellid eu hosgoi, ac yn caniatáu i ni ganolbwyntio ar feysydd eraill o ran ein perfformiad.

CYNORTHWYO NOFIO DŴR AGORED

Rydyn ni am gynorthwyo pobl a chymunedau i allu mwynhau ein dyfroedd mewndirol ac arfordirol a chynorthwyo datblygiad polisi a meini prawf dyfroedd ymdrochi mewndirol.

Rydyn ni wrthi'n ymgysylltu cwsmeriaid a rhanddeiliaid trwy gyflawni arolwg i geisio deall pryd ac ymhle y maen nhw'n nofio neu'n ymdrochi mewn dyfroedd arfordirol a chefn gwlad yng Nghymru nad ydynt yn safleoedd neu'n byllau nofio swyddogol ar hyn o bryd. Bydd canfyddiadau'r arolwg — a ddisgwyliar ym mis Mai eleni — yn helpu i lywio ein cynlluniau buddsoddi ar gyfer 2025-2030.

Wrth baratoi ar gyfer lansiad ein prosiect adrodd ar ollyngiadau byw, byddwn ni'n ymgynghori'n uniongyrchol â'n rhanddeiliaid yn 2023 trwy gynnal gweithdai. Bydd y plattfform adrodd ar ollyngiadau byw yn ddarn defnyddiol arall o wybodaeth i gyd-fynd â statws y dyfroedd ymdrochi a gwybodaeth berthnasol arall er mwyn helpu pobl i wneud penderfyniadau gwybodus wrth ystyried ymdrochi.

Rydyn ni'n cymryd rhan mewn cynllun peilot Dyfroedd Ymdrochi Mewndirol ar y cyd â CNC a Llywodraeth Cymru a fydd yn cychwyn ym mis Mai 2023. Caiff dwy o'n cronfeydd ar safleoedd ein hatyniadau ymwelwyr eu cynnwys yn y cynllun peilot ac rydyn ni'n cyflawni profion ansawdd dŵr er mwyn penderfynu pa safleoedd sydd fwyaf addas.

ADRODDIADAU AMSER REAL AR EIN GORLIFOEDD STORM CYFUNOL – 'EDM LIVE'

O fewn y 12 mis nesaf, byddwn ni'n lansio ein prosiect adroddiadau byw ar orlifoedd storm, 'EDM live'. Bydd hyn yn darparu gwybodaeth sydd bron a bod mewn amser real (o fewn 1 awr) am weithgarwch gorlifoedd storm o fewn 1km i ddyfroedd ymdrochi dynodedig a safleoedd amwynder uchel eraill, yn unol â'r wybodaeth a gawn o'n hoffer monitro hyd digwyddiadau (EDM). Rhwng lansiad y cynllun a 2025, byddwn ni'n blaenoriaethu'r safleoedd y byddwn ni'n eu hychwanegu at y system yma nes ei bod ar gael ar gyfer ein holl orlifoedd storm.

Bydd y map yn dangos os yw'r offer monitro'n dynodi:

- bod y gorlifoedd yn rhyddhau i gwrs dŵr ar y pryd
- dyddiad ac amser y gollyngiad diwethaf a gofnodwyd

Nid yw'r data a geir o'n hoffer monitro EDM 100% yn gywir bob tro. Nid yw'n cadarnhau gollyngiadau, dim ond yn rhoi syniad eu bod yn rhyddhau. Rydyn ni'n gwybod pa mor bwysig y mae gwybodaeth o'r math yma i'n cwsmeriaid, felly rydyn ni'n rhannu'r data'n union fel yr ydym yn ei derbyn, fel y gall ein cwsmeriaid fod yn fwy gwybodus am ein hasedau.

GWYDDOR Y DINESYDD

Rydyn ni'n ymwybodol iawn o'r archwaeth am Wyddor Dinasyddion, ac yn gwerthfawrogi ymrwymiad ac ymroddiad y cyhoedd wrth ofalu am ein hamgylchedd naturiol. Er bod nifer o gyfleoedd a manteision i'r cysyniad, er mwyn i'r gwaith yma fod yn werth chweil, mae angen rhoi ystyriaeth i sowl agwedd o'r gwaith, gan gynnwys ansawdd y gwaith samplu, cysondeb y wybodaeth, cysylltiad y rheoleiddwyr, ac yn bwysicach na dim, diogelwch y cyhoedd.

Rydyn ni'n cefnogi'r Gydweithfa Meddwl am Systemau Dalgylch (CaSTCo) sydd â'r nod o ymbweru cymunedau lleol er mwyn casglu data cadarn, sy'n gallu cael ei rannu â'r bobl sy'n gwneud penderfyniadau, cwsmeriaid a rhanddeiliaid eraill, gan ganiatáu ar gyfer gwneud penderfyniadau rheoli dalgylchoedd sy'n seiliedig ar dystiolaeth. Bydd CaSTCo yn datblygu fframwaith cenedlaethol o offer a hyfforddiant safonol. Rydyn ni wedi ymrwymo £250,000 i'r brosiect CaSTCo ac rydyn ni'n gweithio gyda Sefydliad Gwy ac Wysg ar dreial yn nalgylch afon Wysg sy'n dangos sut y gall y gymuned amaeth gymryd rhan mewn gwyddor dinasyddion.

Yn y cyfamser, rydyn ni'n datblygu datganiad o'n safbwynt ar wyddor dinasyddion, a fydd yn darparu gwybodaeth ar gyfer grwpiau Gwyddor y Dinesydd ar sut y gallai Dŵr Cymru gynorthwyo ac ariannu rhai mentrau wrth gynnal safonau o ran ansawdd a diogelwch. Byddwn ni'n lansio hyn maes o law.

5

BETH Y GALL
ERAILL EI WNEUD

Rydyn ni'n gwybod bod angen dull cydweithredol arnom i helpu i wella ansawdd dŵr afonol yng Nghymru, a gallai fod yna rôl i'r holl randdeiliaid ei chwarae – gan gynnwys y cwsmeriaid:

Y LLYWODRAETH

- gwahardd weips;
- cynnal polisi o ganolbwyntio ar wella ansawdd dŵr afonol drwyddi draw;
- ystyried Cynllun Credydau ffosfforws i Gymru er mwyn hwyluso datblygiad cynaliadwy.

LLYWODRAETH LEOL

- hybu a chyflawni cynlluniau draenio cynaliadwy trefol fel Grangetown Werddach yng Nghaerdydd a GlawLif yn Llanelli;
- gweithio gyda Dŵr Cymru i gyflwyno rhagor o wlyptiroedd i leihau maetholion trwy ein cynlluniau cydweithredol ar atebion sy'n seiliedig ar natur;
- gweithio gyda Dŵr Cymru i gadw dŵr wyneb allan o'r rhwydwaith dŵr gwastraff;
- darparu adnoddau ac ymbweru Byrddau Rheoli Maetholion i oruchwylio gwelliannau afonol a llywodraethu cyfleoedd i gydweithio;
- ystyried cyfyngu ar y defnydd o laswellt artiffisial mewn gerddi a datblygiadau preswyl.

RHEOLEIDDWYR

- cynorthwyo a chyflwyno rheoliadau i hwyluso "trwyddedau dalgylch" a chynnig cymhellion i'w cyflwyno;
- cynnig cymhellion ar gyfer cydweithio traws-sectoraidd er mwyn gwella ansawdd dŵr afonol;
- gweithio gyda chwmnïau a sefydliadau er mwyn caniatáu cyllid digonol i gyflawni uchelgais Llywodraeth Cymru.

CWMNIAU DŴR

- adeiladu sylfaen o dystiolaeth i fwydo atebion ac achosion busnes;
- gweithio gyda'r rheoleiddwyr i glustnodi cyfleoedd ariannu;
- gweithio gyda phartneriaid i ddatblygu atebion arloesol i leihau effaith gweithfeydd trin ar afonydd;
- datblygu cynlluniau buddsoddi clir ar gyfer 2025-30 (a'r tu hwnt) er mwyn sicrhau nad yw gorlifoedd storm yn gyfrifol am unrhyw fethiannau i gyflawni statws ansawdd dŵr ecolegol Da erbyn 2030;
- cynnal ymgyrchoedd ymddygiad cwsmeriaid i leihau'r defnydd o weips; rydyn ni'n delio â dros 20,000 bloc y flwyddyn, sy'n costio sawl miliwn i'w clirio, a gellir priodoli bron i 25% o'r rhain yn llwyr i weips;
- gweithio gyda rhanddeiliaid eraill i gyflawni nodau cyffredin;
- lansio datganiad o'r sefyllfa a chynllun cymorth Gwyddor y Dinesydd.

CWSMERIAID

- peidio â defnyddio weips na ellir eu fflysio sy'n gallu achosi bloc a difrod amgylcheddol;
- peidio â defnyddio glaswellt artiffisial a chynnal cymaint o dir gwyrdd â phosibl ar eu heiddo er mwyn lleihau faint o ddŵr gwastraff sy'n mynd i'r rhwydwaith o garthffosydd cyfunol.

DATBLYGWYR

- hyrwyddo a chyflawni cynlluniau draenio trefol cynaliadwy fel Grangetown Werddach yng Nghaerdydd a GlawLif yn Llanelli;
- gweithio gydag awdurdodau cynllunio lleol i gyflwyno gwlyptiroedd i leihau'r risg o faetholion ychwanegol.

dwrcymru.com

